Les biblioteques universitàries de Catalunya són un sistema?

Observacions a partir de l'ús de les revistes electròniques

Miquel Térmens
Departament de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona
Melcior de Palau, 140 - 08014 Barcelona
Tel. 651 052 174
termens@ub.edu

Resum

Davant de l'afirmació de que les biblioteques de les universtats públiques de Catalunya formen un sistema bibliotecari integrat, el treball intenta comprovar el seu compliment analitzant l'ús que fan de les revistes digitals. Partint de les dades d'ús durant l'any 2005 de 7 paquets de revistes subscrits pel Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC), es comprova que les 7 universitats públiques de Catalunya —Universitat de Barcelona (UB), Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), Universitat Pompeu Fabra (UPF), Universitat de Girona (UDG), Universitat de Lleida (UDL) i Universitat Rovira i Virgili (URV)— mantenen pautes d'ús diferents, tant en el nombre d'articles consultats per professor, com en el cost teòric d'aquests articles. D'altra banda, es comprova que aquestes diferències són força equivalents a les que s'observa en diversos indicadors de la recerca duta a terme en aquestes universitats.

Paraules clau: Biblioteques universitàries; Estudis d'ús; Revistes electròniques; CBUC; Xarxes de biblioteques; Recerca.

1. Objectiu

Les biblioteques universitàries de titularitat pública de Catalunya des de l'any 1996 col·laboren en el marc del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC). Els lligams encara s'han fet més estrets amb la contractació de documentació electrònica i l'oferiment de serveis conjunts d'accés a la mateixa. En aquest marc, hom parla de la integració *de facto* d'aquestes biblioteques en un sol sistema bibliotecari. Aquesta comunicació vol comprovar fins a qui punt aquesta integració és real o només és un objectiu retòric; per fer-ho se centra en l'ús que es fa de les revistes electròniques contractades de forma consorciada en el marc de la Biblioteca Digital del CBUC.

Aquest treball forma part d'un de més ampli (Térmens, 2007); agraeixo al director del CBUC Lluís Anglada les facilitats donades per la seva realització.

2. El sistema universitari català

Actualment Catalunya disposa de 12 universitats, 7 de titularitat pública i 5 de privada (vegeu la). Cal ressaltar el cas de la Universitat Oberta de Catalunya i de la Universitat de Vic, dependents ambdues de fundacions privades però que actuen sota paràmetres de servei públic. Les universitats públiques funcionen gràcies als recursos econòmics que li transfereix el govern autonòmic, la Generalitat de Catalunya, i aquest també autoritza les activitats de les universitats privades. Encara que el sistema de titulacions universitàries depèn del govern central, a Madrid, l'autorització per la implantació d'una determinada carrera és potestat de la Generalitat de Catalunya, així com la seva dotació econòmica en el cas de les universitats públiques. Per definir aquest conjunt hom parla de sistema universitari català, una definició abstracta recollida en el preàmbul de la Llei d'Universitats de Catalunya (LUC): «En la tasca d'afrontar les noves realitats, aquesta Llei es fonamenta en tres premisses bàsiques. En primer lloc, en l'existència d'una realitat universitària catalana, hereva d'una tradició intel·lectual, educativa i científica que ens és pròpia i que anomenem «sistema universitari de Catalunya» (*Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'universitats de Catalunya*. DOGC, núm. 3826, de 20-2-2003, p. 3326).

Taula 1. Les universitats de Catalunya

Universitat	Sigla	Any de fundació	Titularitat
Universitat de Barcelona	UB	1837	Pública
Universitat Autònoma de Barcelona	UAB	1968	Pública
Universitat Politècnica de Catalunya	UPC	1984	Pública
Universitat Pompeu Fabra	UPF	1990	Pública
Universitat de Girona	UDG	1991	Pública
Universitat de Lleida	UDL	1991	Pública
Universitat Rovira i Virgili	URV	1991	Pública
Universitat Ramon Llull	URL	1991	Privada
Universitat Oberta de Catalunya	UOC	1995	Privada
Universitat de Vic	UVIC	1997	Privada
Universitat Internacional de Catalunya	UIC	1997	Privada
Universitat Abat Oliva-CEU	UAO	2003	Privada

Font: Generalitat de Catalunya, 2006.

L'evolució d'aquest sistema universitari obeeix bàsicament a quatre generacions d'universitats. A la primera hi trobem la UB que, des de la seva reimplantació el 1837, continua sent la més gran de totes. Després hi trobem dues universitats que van venir a descarregar i complementar l'anterior, són la UAB, creada el 1968, i la UPC, creada el 1971. Amb la configuració de l'estat autonòmic i la promulgació de la Llei de Reforma

Universitària (LRU) l'any 1983 es va obrir a tot Espanya, a semblança del que s'estava fent al Regne Unit, un procés de fundació de noves universitats públiques i d'implantació de privades. A Catalunya, la Generalitat de Catalunya va crear una nova universitat a Barcelona —la UPF— que havia d'actuar com a revulsiu de les tres ja establertes, i tres més a cadascuna de les altres capitals de província: UDG a Girona, UDL a Lleida i URV a Tarragona; gairebé al mateix temps també es va autoritzar la implantació de la primera universitat privada —la URL—, lligada a l'Església catòlica. Més tard es van crear la universitat no presencial UOC i la UVIC i es van autoritzar dues noves universitats privades —UIC i UAO.

El sistema universitari català no està estructurat, com sí és dona en altres països, a partir d'un repartiment d'especialitzacions i de rols entre les diverses universitats, sinó que en principi existeix un marc d'autonomia perquè cada institució es desenvolupi de la manera que cregui més convenient, dins de la coordinació que exerceix el Consell Interuniversitari de Catalunya. A la pràctica això ha portat a un elevat grau de duplicació en les ofertes formatives, però sense que s'hagi entrat, com a altres llocs, en una dinàmica de competència per l'excel·lència i la captació d'alumnes i de recursos, sinó que el mercat en bona part s'ha territorialitzat i les universitats, sobretot les més petites, han procurat fer-se fortes en el seu lloc d'implantació. Aquest esquema només es parcialment trencat per les activitats no presencials de la UOC i per l'especialització de la UPC en l'àmbit de les enginyeries.

Les tres universitats més antigues —UB, UAB i UPC— són les que tenen una major mida i una oferta formativa més àmplia; també són les que tenen un millor nivell de recerca. La UPF, també a Barcelona, té una menor mida que les anteriors i possiblement encara es troba pendent de completar el seu projecte de desplegament, però els seus nivells de recerca són ben alts i es mantenen en progressió a l'alça. Les altres tres universitats públiques de fora de Barcelona —UDG, UDL i URV— tenen una mida semblant o poc superior a la de la UPF, però els seus índexs de recerca són força inferiors, excepte la URV en determinades àrees. La resta d'universitats tenen una mida molt menor i amb una dedicació a la recerca que en alguns casos és inexistent.

En el marc d'un món cada vegada més globalitzat, els sistemes nacionals d'educació superior també estan iniciant vies d'integració i d'internacionalització creixent a fi de continuar competint en un mercat educatiu i de recerca d'abast mundial. A Europa això s'ha concretat en el Pla de Bolònia i la configuració de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Amb aquesta perspectiva, l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), que agrupa les universitats públiques, ha presentat la marca Universitat de Catalunya com una estratègia per assolir una major visibilitat i projecció internacionals. (La Vanguardia, 20-12-2007, p. 37).

3. Les biblioteques universitàries catalanes

Les biblioteques universitàries depenen de les respectives universitats i com a serveis de suport a la docència i a la recerca, el seu ús està restringit, en principi, a la pròpia comunitat universitària. La manca, però, de biblioteques generals de recerca i l'absència a la pràctica de fons especialitzats dins les biblioteques del sistema de lectura pública de Catalunya, converteixen les biblioteques universitàries de les universitats públiques en les biblioteques de recerca de tot el país.

Les biblioteques universitàries catalanes de titularitat pública des dels inicis de la dècada de 1990 es troben immerses en un procés de creixent col·laboració. Aquesta col·laboració es va iniciar amb els contactes per escollir un sistema d'automatització de biblioteques, que va culminar amb la contractació del sistema VTLS primer per la UPC i la UB i, més tard, per la resta d'institucions (Anglada, 2006). La següent fita va ser la creació el 1996 d'un catàleg col·lectiu —el Catàleg Col·lectiu de les Universitats Catalanes, CCUC— (Espinós, Mestre, Tort, 1995; Oliva, 1997). La necessitat de dotar el manteniment del CCUC d'una base jurídica i d'un finançament estable van portar, de forma natural, a la fundació d'un consorci, el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC), constituït el 7 de novembre de 1996 (Anglada, 1999a, 1999b, 2003; Tort, 1997). Es tracta d'una entitat de dret públic, formada per les 8 universitats públiques de Catalunya —UB, UAB, UPC, UPF, UDG, UDL, URV i UOC—, per la Biblioteca de Catalunya —BC— i per la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu de prestar serveis cooperatius a les respectives biblioteques. El seu pressupost es nodreix principalment de les quotes anuals de les institucions membres i també d'aportacions d'altres organismes, en especial de la Generalitat de Catalunya.

Un dels principals serveis que ha endegat el CBUC és la Biblioteca Digital de Catalunya (BDC), nom sota el que s'organitza l'adquisició consorciada i l'accés a documentació digital (Anglada, Comellas, 2000; Urbano, 2004; Borrego, 2007).

Aquesta trajectòria de col·laboració no pot amagar el fet que es tracta de sistemes bibliotecaris amb orígens i desenvolupaments diversos, com també ho són les universitats de les que formen part. El resultat són serveis i nivells de servei diferents, com es pot constatar en la pròpia dimensió de les respectives col·leccions documentals.

4. Metodologia de l'estudi

L'estudi ha analitzat l'ús que al llarg de l'any 2005 van tenir 5.139 revistes científiques en format electrònic a les 7 universitats catalanes públiques afiliades al CBUC: UB, UAB, UPC, UPF, UDG, UDL i URV. Es tracta de les revistes digitals que formaven part dels paquets de contractació disponibles per a la totalitat de les 7 institucions esmentades i dels que es disposa d'estadístiques en format normalitzat COUNTER (COUNTER, 2005): American Chemical Society (ACS), American Institute of Physics (AIP),

Blackwell, Elsevier, Emerald, Springer i Wiley. La decisió adoptada ha permès treballar amb unes dades totalment homogènies pel que fa a la seva estructura i al nivell de detall, amb independència del proveïdor de procedència. Els 7 paquets seleccionats (vegeu) suposen la major part de l'oferta del CBUC i també han estat considerats per algun autor com el nucli del sistema de subscripcions per paquets o «big deal» (Frazier, 2005: 54).

Taula 2. Paquets de revistes analitzats

Editor	Revistes
ACS	33
AIP	31
Blackwell	856
Elsevier	2.199
Emerald	189
Springer	1.293
Wiley	538
Total	5.139

L'ús que van tenir aquestes revistes s'ha volgut posar en relació amb els seus usuaris per tal d'analitzar les diferències que es poguessin donar entre les diferents institucions. Ara bé, les estadístiques COUNTER proporcionades pels editors comptabilitzen les consultes per institucions, sense que s puguin desglossar per usuaris individuals i, encara menys, identificar de quin tipus d'usuari es tracta. Per resoldre aquest problema s'ha aplicat un model aproximatiu que s'explica a continuació.

En el context de la de universitat espanyola l'ús majoritari de les revistes científiques és de recerca i només en disciplines i centres concrets l'ús docent assoleix valors significatius. El personal que es dedica a tasques de recerca està format pel professorat, pels becaris de recerca i pels estudiants de doctorat, però resulta gairebé impossible, sobretot a l'escala de 7 universitats, calcular el nombre de becaris ETC (Equivalents a Temps Complert) existents en un any determinat i obtenir dades de la dedicació real dels estudiants de doctorat matriculats. En canvi, el personal docent i investigador (PDI) és fàcilment quantificable gràcies a l'estadística que recull la Generalitat de Catalunya. D'altra banda, es pot considerar, fins a un cert punt, que en molts casos hi ha una proporcionalitat entre el nombre de PDI, de becaris i d'estudiants de doctorat, de forma que el nombre de PDI es pot prendre com a indicador del conjunt d'usuaris de recerca. També cal indicar que en el sistema espanyol d'educació superior existeix una correlació força elevada entre el nombre de professors, el nombre d'alumnes, el de programes d'ensenyament i la mida de cada universitat; això permet que el nombre de professors es pugui prendre com un indicador força fiable de la importància quantitativa d'una determinada institució, així com del seu potencial de re-

cerca. Per aquestes raons, l'estudi ha posat en relació el consum de revistes amb el nombre de PDI de cada universitat.

Cal recalcar que el model aquí presentat és plausible en el context de la universitat espanyola, però pot ser no adient en un altra situació. També és cert que els usos docents i de gestió no queden coberts amb aquest model; això té l'efecte negatiu que si aquests usos són significatius en alguna matèria, els resultats obtinguts poden presentar desviacions. També cal indicar que les xifres així obtingudes no pretenen descriure el nombre d'articles que el PDI llegeix realment a cada universitat, sinó un indicador aproximatiu i comparable d'aquests hàbits d'ús.

Seguint les dades font proporcionades per les estadístiques COUNTER, en aquest treball s'entenen per articles consultats aquells articles a text complert que un usuari va consultar per pantalla o va descarregar en format PDF.

5. Resultats

5.1. Articles consultats

Si comparem l'ús total per universitat —el total d'articles consultats l'any 2005— i el posem en relació amb el seu nombre de professors ETC, es detecta una correlació gairebé perfecta, d'altra banda ben lògica: les institucions més grans consumeixen més i les menors menys.

Taula 3. Total d'articles consultats l'any, per universitat

Concepte	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Total d'articles consultats 2005	749.826,00	380.915,00	188.750,00	113.587,00	65.073,00	42.974,00	152.769,00	1.693.894,00
Total de professors ETC 2005	3.571,97	2.216,81	2.241,36	600,91	772,94	607,12	841,10	10.851,35
Articles consultats per professor ETC	209,92	171,83	84,21	189,02	84,19	70,78	181,63	156,10

Coeficient de correlació de Pearson: 0,925; correlació significativa al nivell $p < 0,01$.

La resumeix el consum promig d'articles per professor ETC i per universitat. S'observa que el consum presenta importants diferències entre institucions, de tal manera que la institució amb un major consum promig per càpita, la UB, triplica el consum que es registra a la institució amb un menor consum, la UDL. Ara bé, els promitjos ens amaguen quin és el consum brut de cada universitat respecte al total (). La UB es «menja» un 11,35% addicional d'articles dels que li correspondrien per demografia, la UAB el 2,06%, la UPF el 1,17 5 i la URV el 1,27%. Ho fan a costa de la UPC, que «perd» o «no consumeix» un 9,51%, i de la UDG i la UDL amb pèrdues de més d'un 3% cadascuna.

Taula 4. Percentatge de professors ETC i d'articles consultats respecte al total, per universitat

Concepte	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
% articles baixats sobre el total	44,27	22,49	11,14	6,71	3,84	2,54	9,02	100,00
% de professors ETC sobre el total	32,92	20,43	20,66	5,54	7,12	5,59	7,75	100,00

Els percentatges fins ara analitzats mostren les relacions entre institucions dins d'un acord global de cooperació (en aquest cas, la contractació consorciada de revistes electròniques), però amaguen les magnituds reals del fenomen en el si de cada institució. Un nou càlcul ens facilitarà la comprensió; si partim de la taula 3, podem indexar els articles descarregats per professor FTE prenent com a base igual a 100 el valor promig 156,10. Els resultats que es poden observar a la.

Taula 5. Índex d'articles baixats respecte al de professors ETC, per universitat

Concepte	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Índex d'articles baixats respecte al de professors ETC	134,48	110,08	53,95	121,09	53,93	45,34	116,36	100,00
% de guany o pèrdua	34,48	10,08	–46,05	21,09	–46,07	–54,66	16,36	0,00

Ara la visió és ben clara: la UB està consumint un 34,48% per sobre del que li correspondria per demografia, la UAB el 10,08, la UPF el 21,09% i la URV el 16,36%. Per la banda oposada els resultats són greus: la UDL perd un 54,6% del seu potencial, la UDG el 46,07% i la UPC el 46,05%. Aquests índexs globals poden amagar fenòmens sectorials que expliquin una part de la desviació; dos són els principals: primer, la UPC no pot aprofitar tot el potencial de consum de la seva plantilla degut a la baixa presència d'informació tècnica dins l'oferta dels paquets analitzats; i segon, la URV presenta sobre consums en algunes àrees científiques que potser no es corresponen totalment amb el seu potencial intern de recerca.

Com a valoració general es pot dir que la UB hi està guanyant molt amb l'oferta disponible; que la UPF, la URV i la UAB també presenten nivells notables de treball; que la UDL i la UDG presenten nivells d'activitat molt preocupants, al voltant de només el 50% de la seva capacitat potencial de consum.

5.2. Ús i recerca

Després de comprovar l'existència de diferències quantitatives en l'ús que les universitats fan de les revistes electròniques, s'ha procedit a comprovar si aquestes diferències també en donen en les activitats de recerca. Amb aquesta finalitat s'han compilat una sèrie d'indicadors de l'estat de la recerca a les universitats estudiades a partir de les

dades oficials disponibles més properes a l'any 2005. Els valors finals dels indicadors es mostren a les Taules 6 a 10.

Taula 6. Percentatge de professors amb sexennis de recerca reconeguts, per universitat, finals 2003

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Finals 2003	59,45	65,12	43,29	67,41	38,29	46,02	49,67	54,76

Font: Informe, 2004.

Taula 7. Articles publicats a revistes ISI per 100 professors ETC, per universitat, l'any 2001

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Any 2001	56,46	56,93	31,57	27,81	22,67	20,05	30,13	43,45

Font: elaboració pròpia a partir Font: Camí, Suñén, Méndez-Vásquez, 2004 i base de dades UNeix.

Taula 8. Promig de citacions rebudes pels articles publicats en revistes ISI, per universitat, l'any 2001

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Any 2001	2,00	1,82	0,96	10,68	1,22	1,20	1,66	2,04

Font: Camí, Suñén, Méndez-Vásquez, 2004

Taula 9. Tesis llegides per 100 professors ETC, per universitat, el curs 2004-2005

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Curs 2004-05	13,13	13,98	8,79	9,15	5,18	6,09	7,37	10,78

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades UNeix.

Taula 10. Crèdits ordinaris matriculats en programes de doctorat per universitat, per 100 professors ETC, el curs 2004-2005

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Curs 2004-05	12,98	19,65	10,10	21,10	7,17	7,32	8,16	13,09

Font: elaboració pròpia a partir de la base de dades UNeix.

A fi de permetre una anàlisi conjunta dels 5 indicadors, s'han normalitzat els seus valors segons la mediana de resultats de les 7 institucions i es comparen amb els valor també normalitzat del nombre d'articles baixats l'any 2005 per professor ETC, ja mostrats a la taula 5. Les dades finals es troben a la i es mostren visualment en el gràfic 1.

Taula 11. Indicadors de recerca i articles baixats l'any 2005. Indexat mediana = 100

Període	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total	
Articles baixats l'any 2005 per professor ETC	134,48	110,08	53,95	121,09	53,93	45,34	116,36	100,00	
Professors amb sexennis de recerca, l'any 2003	119,69	131,11	87,16	135,72	77,09	92,65	100,00	100,00	
Articles publicats en revistes ISI, l'any 2001, per 100 professors ETC	187,41	188,98	104,80	92,32	75,26	66,57	100,00	100,00	
Tesis llegides el curs 2004-05, per 100 professors ETC	149,39	159,12	100,00	104,16	58,89	69,35	83,89	100,00	
Crèdits de doctorat matriculats el curs 2004-05, per 100 professors ETC	128,44	194,47	100,00	208,86	71,00	72,46	80,83	100,00	
Promig de citacions rebudes pels articles publicats en revistes ISI, l'any 2001			120,48	109,64	57,83	643,37	73,49	72,29	100,00 100,00

Gràfic 1. Indicadors de recerca i articles baixats l'any 2005

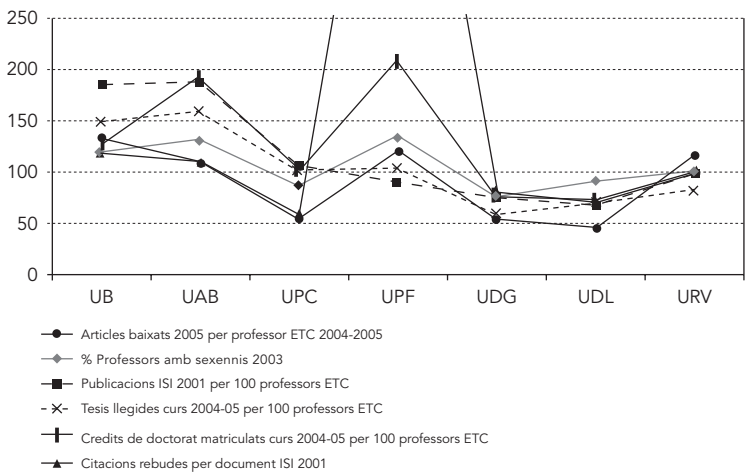

Font: Taula 11.

Font: Taules 5, 6, 7, 8, 9 i 10.

Les dades mostren grans diferències entre les institucions pel que fa al seu rendiment en activitats de recerca, de forma que UB, UAB i UPF presenten valors per sobre del conjunt, UDG, UDL i URV per sota; mentre que la UPC presenta valors discrets, possiblement perjudicada per la seva especialització en enginyeries, una qualitat no ben mesurada per algun dels indicadors escollits. Si ara ens fixem en l'indicador d'ús de les revistes, podem comprovar que presenta un perfil força similar al dels anteriors, fet que

confirma la posició de partença d'aquest estudi d'assimilar l'ús de les revistes científiques a necessitats de recerca, de manera que les universitats que consulten més revistes també són les que investiguen més.

5.3. El cost de les revistes consultades

Les revistes científiques no tenen un cost homogeni, sinó que aquest presenta grans diferències segons el tipus d'editorial, l'àrea científica a la que pertanyen i el prestigi acadèmic que han assolit. Un cop constatat que cada universitat usa les revistes en quantitats diferents, es podia suposar que també hi havia diferències en els títols utilitzats i, per tant, en el cost de la informació utilitzada. Comprovar aquesta hipòtesis no és gens fàcils, donat que el contingut dels contractes signats pel CBUC és confidencial i que normalment el cost econòmic de la contractació d'un paquet de revistes no està desglossat de forma individualitzada per títols, sinó que s'ha negociat de forma global i hi ha pogut intervenir també factors com descomptes o el cost de serveis afegits. Davant d'això s'ha fet una aproximació als cost dels articles utilitzant els preus públics publicats per les respectives editorials; la metodologia exacta es pot consultar a Térmens, 2007: 209. Les dades resultants són, per tant, vàlides en quan indicadores d'unes tendències de preus, però no com a valors certs d'aquests.

Taula 12. Cost de les consultes per universitat, en euros i sense IVA

Concepte	UB	UAB	UPC	UPF	UDG	UDL	URV	Total
Cost dels articles consultats	1.970.866,54	1.166.779,48	1.108.465,82	298.929,05	228.057,25	141.599,02	467.051,33	5.381.748,49
Cost mig dels articles consultats	2,63	3,06	5,87	2,63	3,50	3,29	3,06	3,18
% Cost de les consultes	36,62	21,68	20,60	5,55	4,24	2,63	8,68	100,00

Font: Térmens, 2007: 211.

La distribució del cost dels articles presenta importants diferències respecte a la distribució del nombre d'articles consultats (Taula 4).

S'observa que UAB, UPF, UDG, UDL i URV presenten percentatges similars de la part de l'ús i del cost respecte al total d'institucions. En canvi, la UB té un percentatge de cost inferior a l'esperable pel percentatge de consultes, mentre que a la UPC succeeix a l'inrevés, el seu cost pràcticament duplica a l'esperable. L'explicació d'aquests fenòmens és la següent: mentre que les cinc primeres institucions distribueixen les seves consultes de forma harmònica entre els títols amb diversos rangs de preus, la UB i la UPC no ho fan; la UB consulta més de l'esperable títols amb un baix preu, mentre que la UPC tendeix a consultar més títols amb un preu alt. Les raons d'aquests patrons diferencials només es podrien esbrinar amb un estudi exhaustiu d'usos i de costos, pe-

rò podem intentar avançar alguna hipòtesi. En general, recordem, les revistes més barates són les d'humanitats i ciències socials, que també són les de menor factor d'impacte i les menys llegides, mentre que les més cares són les de ciències i ciències de la salut, que a la vegada són les que tenen un major factor d'impacte, les més llegides, les més demandades des de la indústria i les que cobreixen noves àrees científiques emergents. Amb aquests paràmetres es pot avançar que potser la UB consulta títols «barats» més de l'habitual degut al seu gran volum de consultes i elevat nombre d'investigadors, fet que facilita que acabin apareixent grups d'interès en àmbits no centrals de la recerca científica. A la inversa, la UPC consulta menys però ho fa en àrees emergents i competitives amb revistes «cares».

5.4. L'ús i el seu finançament

Les taules 4 i 5 han mostrat que no hi ha una correspondència uniforme entre el nombre de professors d'una universitat i el nombre d'articles que aquests consulten. Després, a la taula 12 s'ha vist com el cost d'aquests articles consultats tampoc té perquè seguir les tendències marcades per les dues sèries anteriors. En definitiva, comprovem que les 7 universitats públiques de Catalunya disposen d'un marc legal i d'actuació homogeni i, gràcies a les adquisicions del CBUC, també d'una oferta homogènia de revistes científiques en suport digital, però això no les porta a fer-ne un ús també equi-

Gràfic 2. Professors i indicadors d'ús de les revistes digitals l'any 2005

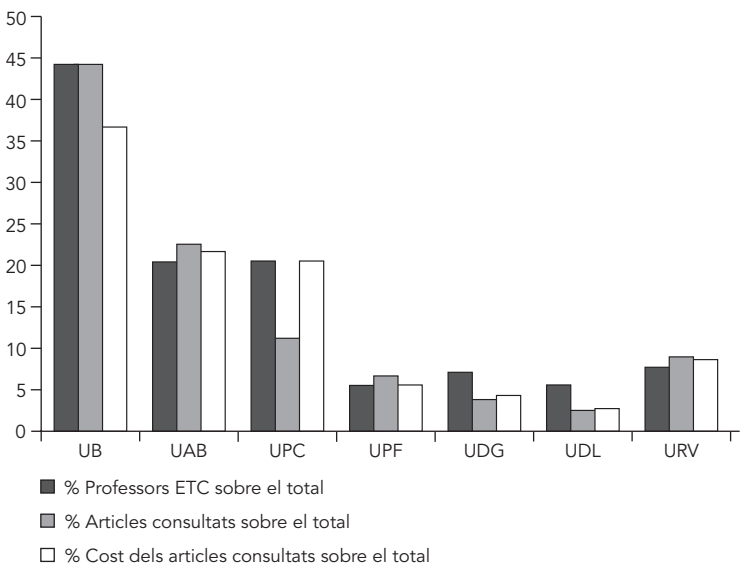

Font: Taules 4 i 12.

valent, ans al contrari: algunes universitats consulten més articles del que caldria esperar (UB, UAB, UPF, URV) i altres menys (UDG, UDL); i unes els consulten més cars (UPC) i altres més barats (UB). També hem observat que aquestes desviacions no són casuals, sinó que estan relacionades, almenys pel que fa al volum de la informació consultada, amb el nivell de recerca de cada institució.

El finançament de la Biblioteca Digital de Catalunya és a càrrec de les institucions membres i, pel que fa a la subscripció de revistes electròniques, es reparteix segons una fórmula (Consorci, 2005: 48) que en un 50% té en compte el «pes» de cada institució i en l'altra 50% el seu volum de la despesa individual abans del tracte consorciat. Sigui quin sigui el resultat concret de l'aplicació d'aquesta fórmula, les dades presentades en aquest estudi ens assenyalen que si es tinguessin en compte els consums o el cost d'aquests consums unes institucions veurien augmentada la seva factura i altres reduïda (vegeu gràfic 2). La distribució dels costos de contractació dels recursos electrònics és un dels elements claus de la gestió d'un consorci, per afavorir la seva viabilitat econòmica així com per aconseguir una distribució el més justa possible (Sloan, 1999; Anderson, 2006). Ara bé, almenys pel cas de les universitats catalanes, s'ha de ser conscient que cada universitat és diferent i té, per bé o per mal, unes necessitats diferents de documentació.

6. Conclusions

Les contractacions de revistes electròniques fetes pel CBUC, tot seguint l'estratègia d'altres consorcis bibliotecaris (Térmens, 2005), han permés que totes les universitats consorciades puguin oferir als seus usuaris la mateixa oferta de títols i que aquesta, a més a més, hagi crescut de forma notable; aquesta política ha repercutit en una major utilització de les revistes, però no en unes pautes d'ús similars. Al contrari, s'intueix que les pautes d'ús de les revistes electròniques no han trencat de forma significativa amb les que possiblement es donaven anteriorment amb les revistes en paper subscrites de forma separada per cada institució. La correlacio entre les pautes actuals i els nivells de recerca de cada institució porten a creure que disposar d'una bona oferta és un factor avaforidor de l'ús, però que aquest està encara més condicionat per les necessitats de la recerca.

La recerca ha demostrat que, en el marc de la documentació digital, les biblioteques universitàries formen un sistema cada cop més homogeni pel que fa a l'oferta documental, però en el que les particularitats de cada institució, amb grans diferències de nivell, no permeten parlar d'un sistema en quan a l'ús. Aquestes diferències s'han de tenir en compte a l'hora d'acordar les fòrmules de cofinançament del servei. Per últim, les diferències també s'han de tenir presents quan es valoren els sistemes d'organització i de gestió de cadascún dels serveis bibliotecaris de les universitats.

7. Bibliografia citada

ANDERSON, D. (2006). «Allocation of costs for electronic products in academic library consortia». *College & Research Libraries,* v. 67, núm. 2, p. 123-135.

ANGLADA, L. (1999a). «Working together, learning together: the Consortium of Academic Libraries of Catalonia». *Information Technology and Libraries,* v. 18, núm. 3 (1999), p. 139-144.

ANGLADA, L. (1999b). «Trabajar juntos, aprender juntos: el Consorcio de Bibliotecas Universitarias de Cataluña». En *Consorcios de Bibliotecas (Seminario, Cádiz, 24 al 26 de septiembre de 1998)*. Cádiz: Servicio Central de Bibliotecas de la Universidad de Cádiz, p. 73-80.

ANGLADA, L. (2003). «Impacte i influència dels consorcis en la gestió de les col·leccions». *BiD: textos universitaris de Biblioteconomia i Documentació*, núm. 10. <http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=10anglada.htm>. [Consulta: 28/01/2008]

ANGLADA, L. (2006). «Vint-i-cinc anys d'automatitzacio de biblioteques a Catalunya». *BiD: textos universitaris de Biblioteconomia i Documentació*, núm. 16. <http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=16angla1.htm>. [Consulta: 28/01/2008]

ANGLADA, L.; COMELLAS, N. (2000). «La Biblioteca Digital de Catalunya: oportunidades, opciones y estrategias en la adquisición de información electrónica». En: *JBIDI'2000. Primeras jornadas de bibliotecas digitales*. Valladolid: Departamento de Informática de la Universidad de Valladolid, p. 237-247.

BORREGO, A. [et al.] (2007). «Use and users of electronic journals at catalan universities: the results of a survey». *The Journal of Academic Librarianship*, 33(1), 67-75

The COUNTER code of practice. Journals and databases: Release 2 (2005). COUNTER. 27 p. <http://www.projectcounter.org/code_practice.html>. [Consulta: 28/01/2008]

FRAZIER, K. (2005). «What's the big deal?». *The Serials Librarian,* 48(1/2), 49-59.

CAMÍ, J.; SUÑÉN, E.; MÉNDEZ-VÁSQUEZ, R. (2004). *Estudi bibliomètric de la producció científica a Catalunya, distribució per àrees temàtiques, centres i sectors institucionals (Catalunya 1994-2002)*. Barcelona: Institut Municipal d'Investigació Mèdica; Universitat Pompeu Fabra. <http://193.147.240.216/NCRCAT02_Disciplines>. [Consulta: 28/01/2008]

Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (2005). *Memòria del 2004*. Barcelona: CBUC. <http://www.cbuc.es/cbuc/sobre_el_cbuc/memoria/memoria_2004>. [Consulta: 28/01/2008]

ESPINÓS, M.; MESTRE, M.; TORT, M. (1995). «La creació del Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya: els treballs tècnics preparatoris». *Item*, 17, 38-58.

OLIVA CALLÍS, L. [et al.] (1997). «El Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC): un nou entorn de cooperació catalogràfica». En: *6es Jornades catalanes de documentació*. Barcelona: Societat Catalana de Documentació i Informació; Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, p. 609-623.

SLOAN, B. (1999). «Allocating costs in a consortial environment: a methodology for library consortia». *OCLC Systems & Services,* 15(1), 45-52.

TÉRMENS GRAELLS, M. (2005). «Los consorcios, una nueva etapa de la cooperación bibliotecaria». *El Profesional de la Información,* 14(3), 166-173.

TÉRMENS GRAELLS, M. (2007). *La cooperació bibliotecària en l'era digital. Consorcis i adquisicions de revistes a les biblioteques universitàries catalanes*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Tesi doctoral presentada al Departament de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona. <http://www.tesisenxarxa.net/TDX-1017107-113943/>. [Consulta: 28/01/2008]

TORT, M. (1997). «La cooperació bibliotecària, factor clau en la transició cap a una societat digital. El Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya». En: *6es Jornades catalanes de documentació*. Barcelona: Societat Catalana de Documentació i Informació; Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, p. 657-668.

UNeix. Sistema d'informació d'Universitats i Recerca de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

URBANO, C. [et al.] (2004). «The use of consortially purchased electronic journals by the CBUC (2000-2003)». *D-Lib magazine,* 10(6). <http://www.dlib.org/dlib/june04/anglada/06anglada.html>. [Consulta: 28/01/2008].